

Arūnas Strazdas

Archeologijos objektų žvalgymas ir žvalgomieji kasinėjimai 1995 m.

1995 m. LKPC žvalgė bei tyrinėjo kelias viduramžių dvarvietes, senovės gyvenvietę bei 3 kapinytus.

Brūžės dvarvietė (Kauno r.) yra kaimo Š dalyje, 100 m į R nuo Nemuno dešiniojo kranto, 50 m į Š nuo Karklės upelio dešiniojo kranto, į V nuo keliuko Brūžė-Vilkija.

Dvarvietę 1975 m. surado E.Ivanauskas. 1989 m. ją žvalgė LKPC archeologai ir surinko paviršinę medžiagą. 1992 m. dvarvietė buvo įtraukta į Naujai išaiškinamų istorijos ir kultūros paminklų sąrašą (IP 1336/A). Žvalgymai parodė, kad radiniai koncentruojasi prie minėto keliuko. Čia ir iškastos 5 perkasos, ištirtas bendras 22 m² plotas. Dviejose perkasose kultūrinis sluoksnis visiškai suartas, kitose jis buvo 15-25 cm storio. Radinių aptikta labai mažai. Iš viso rasta 7 puodų pakraščėliai, 3 dugnai, 3 plokštinių ir 1 dubeninio koklio fragmentai, keptuvės kojėlė, 2 dubenų fragmentai, ąsočio rankenėlės dalis ir 3 monetos (viena iš jų XX a.). Žvalgant dvarvietės teritoriją su metalo ieškikliu, rasta žalvarinė saga, žalvarinis apkalas ir dar 13 XVII-XVIII a. monetų bei viena XIX a. moneta. Iš monetų pažymėtinas Lietuvoje retai randamas Dancingo 1755 m. trigrašis ir Prūsijos 1701 m. šilingas.

Kasinėjimai parodė, kad kultūrinis sluoksnis didžiojoje teritorijos dalyje yra suartas. Nesuardytame sluoksnyje vyrauja XVIII a. medžiaga. Sprendžiant iš radinių, dvarelyje gyventa XVI a. pabaigoje-XIX a.

Dvaralio dvarvietė (Skuodo r.) yra 50 m į R nuo kelio, einančio iš Gesalų į Mažeikių-Skuodo kelią, Spigino upelio dešiniajame krante, tvenkinių supamoje kalvoje. Ji pirmą kartą paminėta Leono Beniušio 1960 m. užpildytame archeologinio paminklo pase.

Dvarvietės dalis užstatyta fermomis, likęs apie 150x60 m dydžio

dirvonuojantis plotas, kuriame šiuo metu yra žemės ūkio bendrovės ganykla. Ši vieta aukščiausia, greičiausiai čia ir buvo pagrindiniai dvaro pastatai. Dvarvietėje iškasti 4 1 m² dydžio šurfai. Aptiktas iki 50 cm storio kultūrinis sluoksnis su XVI a. II pusės - XVIII a. koklių fragmentais, puodų šukėmis, Rygos miesto Kristinos šilingu.

Neringos sodybviētė yra Kuršių nerijos Š dalyje, apie 1 km į R nuo kelio Smiltynė-Nida, Neringos miško kvartalo Nr.12 R pakraštyje, Kuršių marių V krante.

Sodybviētė yra griūvančiame Kuršių marių krante. Ją 1994 m. surado Saulius Jucaitis. Jis šlaite pastebėjo kultūrinį sluoksnį ir pakrantėje surinko daug įvairių radinių. Kultūrinio sluoksnio atodanga šlaite yra iki 20 m ilgio. Sluoksnis prasideda 20-80 cm gylje po supustytu smėliu ir yra iki 1 m storio. Dalis sodybviētės nugriuvusi į marias, todėl pakrantėje iki 60 m pločio ruože randama įvairių radinių: puodų, stiklo šukių, plytų, čerpių gabalų, molio pypkių, koklių fragmentų ir kt. Radiniai datuojami XVI a. pabaiga - XIX a. Teritorijai nustatyti iškasti 4 1 m² dydžio šurfai, kurie parodė, kad sodybviētė užima ne didesnę kaip 20x20 m dydžio plotą. Kadangi krantas, ant kurio stovėjo sodyba, nuolat griūna, tikslinga ištirti visą likusią sodybviētės dalį.

Saloviškių pilkapiai (Trakų r.) yra 250 m į Š nuo kelio Jankovicai-Panošiškės, 100 m į R nuo Saloviškių ežero R kranto, abipus R kaimo pakraščiu einančio keliuko. Pilkapyną sudaro 2 pilkapiai. Jie 12-13 m skersmens, iki 2 m aukščio, nupjauto kūgio formos, apjuosti akmenų vainikais. Pagal išvaizdą pilkapius galima datuoti V-VIII a. Pasakojama, kad pilkapiuose yra paslėptas sukilėlių auksas. Pilkapius 1993 m. išaiškino E.Ivanauskas.

Palangos (Šventosios) senovės gyvenvietė II yra 750 m į Š nuo Šventosios upės žiočių ir tiek pat į Š nuo Šventosios uosto, Baltijos jūros R krante.

Senovės gyvenvietę išaiškino M.Balčius. Jis 1983 m. jūros išplautoje pakrantėje pastebėjo medinių pastatų liekanas. 1985 m. PRPI Klaipėdos skyrius (vad. V.Žulkus) atliko žvalgomuosius kasinėjimus senovės gyvenvietės teritorijai nustatyti (žr. ATL 1984 ir 1985 metais. V., 1986. P.89-91). 1987 m. ji buvo įtraukta į archeologijos paminklų sąrašą (AV 2026).

1995 m. kasinėjimų metu ištirtas 19 m² plotas. Tyrinėta toje vietoje, kur 1993 m. po audros išryškėjusiame kultūriniame sluoksnyje M. Balčius iškasė vieną 9 m² perkasą ir kelis nedidelius šurfus. Tyrimų metu apie 1 m gylyje aptikta XVII a. medinio gyvenamojo namo vieta: molinė asla ir apatinių sienojų liekanos. Radinių buvo labai nedaug. Aptikta keletas puodų šukių, vinių ir viena sunykusi neaiški moneta. Suardytame sluoksnyje rasta dar viena moneta: Prūsijos Georgo Vilhelmo šilingas. Ji čia pateko iš jūros nuplauto sluoksniu. Virš XVII a. pastato liekanų, kurias dengė smėlio tarpsluoksniš, aptiktas antrasis kultūrinis horizontas su paskirais XIX a. radiniais. Kažkur šalia turėjo stovėti ir šio laikotarpio sodyba. Visa pastato vieta nebuvo ištirta, kadangi ją dengė didžiulė smėlio kopa.

Vievininkų senkapis (Trakų r.) yra 500 m į ŠR nuo kelio Vievininkai-Kurkliškės, 50 m į R nuo veikiančių Vievininkų kapinių, Vievio ežero P krante.

Kapinės įrengtos nedidelėje, apie 65 m ilgio ir 40 m pločio ties pagrindu, smėlio kalvelėje, kuri ilgą laiką buvo ariama. Kalvelės paviršiuje buvo daug žmonių kaulų. Naudojant metalo iešiklį, rasta geležinė vinis, juostinis neornamentuotas žalvarinis vaikiškas žiedas, 16 įvairių monetų, kaldintų 1521-1665 m., ir žiesto puodo (taupyklės?) šukė, puošta horizontaliais grioveliais.

Pagal monetas senkapį galima datuoti XVI a. pabaiga-XVIII a., nors galbūt čia buvo laidojama ir vėliau.

Žeronių kapinynas (Trakų r.) yra apie 2 km į P nuo Žeronių kaimo, 1,6 km į PR nuo kelio Lieponys-Žeronys, Graužupio upelio kairiajame krante, Rūdiškių miške. Kapinynas įrengtas apie 5-7 m aukščio nuo upelio pakilusioje, viršuje 70x20 m dydžio kalvoje, kuri šiuo metu apaugusi tankiu mišriu mišku. Kapinyną surado E. Ivanauskas. Jis kalvos P dalyje rado žmonių kaulų, geležinį peilį, žalvarinį pintą žiedą, daug puodų šukių. Radinius galima datuoti XIV a. Šioje kalvoje, jos ŠV dalyje 1952 m. sprogdinant kelmus, rastas XVII a. viduryje paslėptas monetų lobis.

Žvirgzdės dvarvietė (Kauno r.) yra 700 m į ŠR nuo kelio Kaunas-Jurbarkas, 500 m į PV nuo Antalkių kapinyno, Žvirgzdės upelio dešiniajame krante, ariamame lauke.

Dvarvietę 1994 m. surado E. Ivanauskas. 1994-1995 m. čia su metalo

ieškikliu rasta įvairių metalinių dirbinių. Pažymėtina XV a. pentino žvaigždutė, XVI a. puošnus raktas, spyna, peiliai ir jų puošybos dalis. Aptikta ir keletas XV-XVI a. dubeninių koklių ir puodų šukių. Be to, rasta ir keletas tikriausiai iš gretimo Antalkių kapinyno atsineštų ir sugadintų dirbinių. Tai du III-IV a. juostinių apyrankių fragmentai. Dvarvietėje aptikti ir monetų lobio, rasto XIX ar XX a., likučiai: 9 lietuviški Aleksandro, Žygimanto II Senojo ir Žygimanto III Augusto pusgrašiai, datuojami 1495-1565 m.

Dvarvietėje, lobio likučių radimo vietoje, iškasta 1 9x9m dydžio perkasa. Rasti tik 2 radiniai: kriauninis peilis, datuojamas XVI a., ir gabalas akmeninio kirvio penties. Kultūrinis sluoksnis visiškai suartas.

Egidijus Štavičius

Nauji archeologijos paminklai Rytų Lietuvoje

1995 m. LKPC archeologinė ekspedicija vykdė naujų archeologijos paminklų paiešką Švenčionių rajone. Surasti 5 nauji paminklai.

Kretuono ežero R pakrantėje, apie 500 m į PV nuo vandens kėlimo stoties, surasta **Reškutėnų senovės gyvenvietė**. Gyvenvietė įkurta priekrantinio pylimo ŠV gale, prie pat vandens, ir užima 80x80 m dydžio plotą. Keliuose iškastuose šurfuose iš karto po velėna aptiktas iki 30 cm storio sudurpėjęs juodžemis - gyvenvietės kultūrinis sluoksnis. Surasta lipdytinės keramikos lygiu paviršiumi su smulkiai grūsto granito priemaišomis molio masėje. Preliminariai gyvenvietė datuojama geležies amžiumi.

Kretuono ežero Didžiojoje saloje (į P nuo 1993 m. tyrinėtos XIV-XV a. gyvenvietės, žr. ATL 1992 ir 1993 metais. V., 1994. P.75-78) surastos 3 naujos gyvenvietės.

Didžiosios salos senovės gyvenvietė II yra 500 m į P nuo Š salos galo ir per 20-30 m į V nuo R salos pakrantės. Gyvenvietė įkurta ant labai ilgo ir plataus priekrantinio pylimo ir yra 160x60 m dydžio. Pylimo paviršius pažeistas nustumdžius buldozeriu viršutinį žemės sluoksnį. Kultūrinis